§ 399
Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

HEL 2025-007072 T 03 00 00

Päätös

Kaupunginhallitus antoi sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon:

Yleistä

Teknologisten ratkaisujen hyödyntämismahdollisuuksien lisääminen on yleisesti kannatettavaa, asiakasnäkökulma, hoidon laatu ja perusoikeudet huomioiden. Tavoitteena tulisi kuitenkin olla hoidon saatavuuden ja laadun parantaminen, eikä taloudelliset säästöt, kuten hallituksen esitysluonnoksessa. Sosiaalihuollon uusien teknologioiden investointien osalta pelkkä säätely ei riitä, vaan tarvitaan ennakoitavaa, riittävää ja pitkäjänteistä valtion rahoitusta, jotta uusille investoinneille on riittävät kannustimet. Esitykseen sisältyvä valtakunnallinen 30 miljoonan euron säästötavoite ei lähtökohtaisesti tue tätä kehitystä.

Pidättekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Helsingin kaupunki pitää esitettyä sosiaalihuoltolain 47 §:ää kannatettavana. Teknologian hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa voi oikein toteutettuna vahvistaa asiakkaiden turvallisuutta ja toimintakykyä sekä tukea henkilöstön työtä. Teknologia voi olla avuksi myös asiakkaiden itsenäisyyden, osallisuuden ja toimijuuden tukemisessa.

Samalla teknologian käyttö vaikuttaa suoraan asiakkaiden arkeen, yksityisyyteen ja palvelun laatuun. Tästä syystä sen sääntelylle on oltava selkeät perustuslailliset ja eettiset rajat, jotka turvaavat sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudet ja aseman yhteiskunnan jäseninä – ei vain sosiaalihuollon kohteina. On kannatettavaa, että teknologisten ratkaisujen käytöstä sosiaalihuollon palveluissa säädetään laissa. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetty uusi sosiaalihuoltolain 47 § luo perusrakenteen teknologian vastuulliselle käytölle.

Ehdotetun pykälän ensimmäistä momenttia olisi kuitenkin syytä tarkentaa siten, että siinä selvemmin todettaisiin hyvinvointialueen velvollisuus ottaa teknologista ratkaisua käytettäessä huomioon, mitä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 8 ja 9 §:ssä.

Lisäksi on yleisesti huomioitava, että teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arvioiminen asiakkaan yksilöllisessä tilanteessa edellyttää, että työntekijät tuntevat teknologisten palveluratkaisujen toiminnan ja ominaisuudet. Pykälän mukaisen arvioinnin toteuttaminen edellyttää toisin sanoen laajaa kouluttamista ja perehdyttämistä sekä jatkuvaa osaamisen päivittämistä uudella tavalla. Myös sen arvioiminen, onko asiakkaalla tosiasiallisia valmiuksia ottaa esim. kotiin tuotavan palvelun osana toimivia teknologisia välineitä ja/tai ohjelmistoja käyttöön, edellyttää työntekijöiltä uutta osaamista. Osaamisen varmistaminen edellyttää sekä aikaa, investointia kouluttamiseen, että omavalvontaa.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Helsingin kaupunki pitää ehdotettua sosiaalihuoltolain 48 §:ää lähtökohtaisesti kannatettavana. Nykyistä oikeustilaa tulisi selventää säätämällä sosiaalihuollon toimintayksikössä toteutettavasta teknisestä valvonnasta laissa. Ehdotettu sääntely on tarpeen, jotta kameravalvonta tai liiketunnistimet eivät vaaranna yksityisyyttä tai luottamusta palveluihin, ja jotta asiakkaiden oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Yhteisissä tiloissa toteutettava tekninen valvonta voi olla välttämätöntä, mutta sen tulee olla selkeästi rajattua, asiakkaiden ja muiden yhteisissä tiloissa liikkuvien tiedossa, ja perusteltua asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksessa on korostettu tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä teknistä valvontaa toteutettaessa. Teknistä valvontaa toteuttavan tahon tulee kyetä osoittamaan, että valvottavan kohteen kohdalla arvio on toteutettu ja edellytysten katsotaan täyttyvän. Ehdotettuun pykälään sisältyviä edellytyksiä olisi syytä vielä tarkentaa, jotta säännöksen käytännön soveltaminen ja teknisen valvonnan edellytysten arviointi helpottuisi.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Ehdotus on kannatettava. Kaikki asiakkaat eivät välttämättä kykene antamaan suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Myös haavoittuvassa asemassa olevilla asiakkailla tulee olla yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Esimerkiksi iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista suuri osa ei välttämättä pysty muistisairauden vuoksi antamaan suostumusta. Juuri heidän kohdallaan teknologian käyttö on usein perusteltua ja asiakkaan edun mukaista.

Teknologisia ratkaisuja voi olla hyvin monenlaisia, jolloin myös niiden vaikutukset asiakkaan yksityiselämän suojaan voivat vaihdella. Teknologisten ratkaisujen käytössä tulee huolehtia riittävästi myös asiakkaan oikeusturvan toteutumisesta. Asiakkaiden oikeusturvaan liittyviä näkökohtia ei ole riittävästi käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa. Hallituksen esitysluonnoksessa tulisi ottaa tarkemmin kantaa mm. siihen, miten teknologisten ratkaisujen käyttäminen asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa huomioidaan palvelua koskevaa päätöstä tehtäessä.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Ehdotus on kannatettava. Tarkempia näkökohtia ehdotukseen on tuotu esiin aikaisemmassa, sosiaalihuoltolakiin esitettyä uutta 48 §:ää koskevassa vastauksessa.

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen?

Yhteisissä tiloissa toteutettavassa teknisessä valvonnassa voi olla tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa lähtökohtaisesti kaikissa tilanteissa, joissa tavoitteena on asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Tallenteen avulla tulee olla mahdollista jälkeenpäin selvittää, mitä yksikössä on tapahtunut esimerkiksi vaaratilanteiden, omaisuusvahinkojen tai väkivallan osalta. Tallentava kameravalvonta mahdollistaa myös sen, ettei henkilöstön tarvitse seurata videokuvaa reaaliaikaisesti, vaan työntekijät voivat keskittyä hoiva- ja hoitotyöhön.

Sääntelyssä tulee määritellä riittävän tarkasti ne yhteiset tilat, joissa teknistä valvontaa voi tapahtua, ja edellytykset, joiden täyttyessä tekninen valvonta on mahdollista. Kameravalvonnan käytön on perustuttava aina tapauskohtaiseen arvioon ja dokumentoituun perusteluun, jossa otetaan yhdenvertaisesti huomioon yksityisyyden suoja, itsemääräämisoikeus ja muut perus- ja ihmisoikeudet – riippumatta asiakkaan diagnoosista, toimintakyvystä tai iästä.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Ehdotus on kannatettava. Arviointivelvollisuuden ottaminen lakiin edistää välillisesti teknologisten innovaatioiden tuomista palvelukentälle.

Pidättekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?

Ehdotettu momentti asiakasmaksulain 10 e §:ään on kannatettava. Turva-auttamispalvelun asiakasmaksun pitäminen erillisenä kotihoidon palvelutuntiperusteisesta maksun määräytymisestä olisi asiakasmaksun määrittämisen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin kannalta selkeää.

Pidättekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

Ensisijaisesti teknologisilla ratkaisuilla ei tulisi pyrkiä henkilöstömitoituksen alentamiseen. Jos mitoituksesta poikkeaminen kuitenkin mahdollistetaan, on kannatettavaa säätää maksimirajasta. On tärkeää tunnustaa, että osa teknologioista – kuten automaattinen lääkeannosjakelu ja yöaikainen valvontateknologia (rannekkeet, älymatot) – voi tukea henkilöstön työtä, mutta niiden todellinen vaikutus henkilöstömitoitukseen on rajallinen ja kontekstiin sidottu.

THL:n työpaperin 10/2025 mukaan koneellisella lääkkeiden annosjakelulla voidaan korvata noin 0,01 työntekijää asiakasta kohden ja yövalvontateknologialla noin 0,02, yhteensä enintään 0,03 työntekijää asiakasta kohden. Esityksessä on ehdotettu hieman suurempaa 0,04 työntekijän kevennystä. Teknologia vaatii henkilöstöltä jatkuvaa osaamista, valvontaa ja huolenpitoa. Mitoitukseen vaikuttavan teknologian hyöty tulee arvioida yksikkökohtaisesti ja tarkasti dokumentoiden.

Maksimirajan asettaminen on tärkeää myös sen varmistamiseksi, etteivät palveluntuottajat vähentäisi henkilöstöresurssia teknologisia ratkaisuja hyödyntäen ottamatta huomioon laissa säädettyä velvoitetta arvioida mitoitusta suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Henkilöstön korvaamista teknologisilla ratkaisuilla tulee säännellä riittävän tiukasti, jotta voidaan välttää asiakasturvallisuusriski.

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäidenympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Tavoitteena tulee olla teknologian hyödyntäminen, sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Esitetyn maksimirajan arvioimiseksi ei vielä toistaiseksi ole riittävää tietopohjaa, mutta on huomioitava, että esimerkiksi THL:n selvityksessä teknologisten ratkaisujen hyödyntämiselle arvioitiin potentiaalinen 0,03:n vaikutus henkilöstömitoitukseen. Maksimirajaa on tärkeää arvioida uusiksi tietopohjan lisääntyessä.

Pidättekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Helsingin kaupunki pitää tärkeänä, että henkilöstömitoituksella on pohjataso, jota ei voida alittaa myöskään teknologisten ratkaisujen perusteella. On huomioitava, että nykyinen 0,6:n mitoitus on jo aiempaa heikompi, millä voi olla vaikutusta hoidon laatuun ja henkilöstön jaksamiseen.

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Teknologiaa voidaan käyttää yöaikaisen valvonnan lisäksi myös päiväaikaan. Tärkeää on huomioida, että teknologia ei saa heikentää hoidon laatua tai iäkkään henkilön kokemusta turvallisuudesta, osallisuudesta ja inhimillisestä kohtaamisesta. Teknologiset ratkaisut soveltuvat erityisesti toistuvien, rutiininomaisten ja seurattavissa olevien tehtävien tueksi, mutta ne eivät voi korvata vuorovaikutteista ja tilannesidonnaista hoivaa.

Esimerkiksi ravitsemuksen ja nesteiden seurannassa älykkäät ruokailu- ja juomaseurantajärjestelmät (esim. IoT-pohjaiset aluset tai RFID-mukit) voivat auttaa varmistamaan, että asukas saa tarvitsemansa ravinnon ja nesteen, ilman että hoitajan tarvitsee olla jatkuvasti läsnä.

Hygienian hoidossa älykkäät WC- ja pesujärjestelmät voivat osittain tukea asukkaan itsenäisyyttä ja vähentää henkilöstön fyysistä kuormitusta ja ajankäyttöä.

Siirtymisten avustamisessa henkilönostimien ja siirtymistä tukevien robottien käyttö (esim. mobiilit nostolaitteet) voi vähentää kahden hoitajan tarvetta tietyissä siirroissa.

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Esitys ei kannusta riittävästi investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa. Helsingin kaupungilla on laaja ja pitkäaikainen osaaminen ja kokemus teknologian hyödyntämisestä iäkkäiden palveluissa, kuten turvapuhelinratkaisuissa, etäpalveluissa ja lääkehoidon automaatiossa. Teknologian käyttöönotto ei ole kertaluonteinen toimi, vaan jatkuvaa kehittämistä, kouluttamista ja ylläpitoa vaativa kokonaisuus. Käyttöönottoon sisältyy laite- ja ohjelmistohankintojen lisäksi järjestelmäintegraatioita, henkilöstön koulutusta, asiakastukea sekä tietoturvan ja toimivuuden varmistamista. Näistä syntyy hyvinvointialueille merkittäviä investointi- ja toimintakustannuksia. Ilman riittävää, ennakoitavaa ja pitkäjänteistä valtionrahoitusta teknologian hyödyntäminen ei toteudu yhdenvertaisesti koko maassa.

Pelkkä sääntely ei riitä, mikäli rahoitus ei ole riittävää. Tällöin on vaarana on, että hyvätkin lakiesitykset jäävät toimeenpanoltaan vajaiksi. Lain vaikuttavuus ja tavoitteiden toteutuminen edellyttävät, että alueille varataan realistiset ja kohdennetut resurssit teknologisten ratkaisujen käyttöönottoon, ylläpitoon ja kehittämiseen. Esityksessä tulisi huomioida myös alueille aiheutuvat investointi- ja muutoskustannukset.

Muut asiaan liittyvät näkökohdat ehdotuksen vaikutuksista

Teknologia on väline, ei tavoite. Sääntelyn, palvelurakenteen ja rahoituksen tulee tukea erityisesti heikossa asemassa olevien asiakkaiden oikeuksia, turvallisuutta ja inhimillistä kohtaamista. Jos teknologiaa käytetään säästökeinona tai hoivan korvikkeena, se menettää yhteytensä siihen, mikä tekee sosiaalihuollosta eettisesti hyväksyttävää. Vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain muutoksia tulee arvioida ensisijaisesti asiakkaan näkökulmasta – ei teknologian potentiaalin tai taloudellisen vaikuttavuuden ehdoilla. Hyvin toteutettu, perusoikeuksia kunnioittava teknologia voi tukea huolenpitoa, mutta väärin toteutettuna se voi lisätä eriarvoisuutta ja kaventaa asiakkaan oikeuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee ohjeistaa hyvinvointialueita niin, että laite- ja ohjelmistohankinnat, integraatiot, henkilöstön koulutus, ylläpito ja tietoturva voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittely ja siihen liittyvä sääntelykokonaisuus on otettava huomioon erityisesti teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan sääntelyn kohdalla. Sekä ehdotetuissa sosiaalihuoltolain 47 ja 48 §:ssä säädettäisiin asiakastietolain soveltamisesta kyseisessä toiminnassa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Asiakastietolain soveltaminen teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan yhteydessä voisi kuitenkin vaatia tarkempaa selvittämistä. Miten esimerkiksi käyttöoikeuksia koskevaa asiakastietolain 9 §:ää tulee soveltaa teknologisten ratkaisujen ja valvonnan yhteydessä käytetyissä järjestelmissä? Onko nämä järjestelmät tulkittava asiakastietolain mukaisiksi tietojärjestelmiksi ja sovelletaanko niihin kyseisiä järjestelmiä koskevaa sääntelyä? Tuleeko järjestelmät sertifioida (A/B) vai ovatko ne luokittelemattomia järjestelmiä?

Esitysluonnoksessa voisi olla myös hyvä arvioida, syntyykö ehdotettujen sosiaalihuoltolain säännösten mukaisessa toiminnassa uutta asiakastietoaineistoa, jonka säilytysaikaan tulee lainsäädännössä ottaa kantaa. Sosiaalihuoltolain ja asiakastietolain välistä suhdetta on käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa nyt vain hyvin yleisluontoisesti.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyvän siirtymäsäännöksen mukaan palveluntuottajan olisi mahdollista tehdä teknologian käyttöön liittyvät henkilöstömitoitusta koskevat muutokset vuoden kuluessa lain voi-

maantulosta ilmoittamalla muutokset valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin. Tämä aikajänne on lyhyt ja voi aiheuttaa riskin liian hätiköidyistä ja valmistelemattomista ratkaisuista palvelutuotannossa kustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Muutosten kuluttoman ilmoittamisen aikajännettä olisi syytä tarkistaa ottaen huomioon myös valvovan viranomaisen resurssit päivittää ajantasaiset tiedot Soteri-järjestelmään.

Käsittely

Vastaehdotus:
Mia Haglund: Kappale kaksi (2) korvataan seuraavalla:
"Teknologisten ratkaisujen hyödyntämismahdollisuuksien lisääminen on yleisesti kannatettavaa, asiakasnäkökulma, hoidon laatu ja perusoikeudet huomioiden. Tavoitteena tulisi kuitenkin olla hoidon saatavuuden ja laadun parantaminen, eikä taloudelliset säästöt, kuten hallituksen esitysluonnoksessa. Sosiaalihuollon uusien teknologioiden investointien osalta pelkkä säätely ei riitä, vaan tarvitaan ennakoitavaa, riittävää ja pitkäjänteistä valtion rahoitusta, jotta uusille investoinneille on riittävät kannustimet. Esitykseen sisältyvä valtakunnallinen 30 miljoonan euron säästötavoite ei lähtökohtaisesti tue tätä kehitystä."

Kannattaja: Elisa Gebhard

Vastaehdotus:
Mia Haglund: Kappale seitsemäntoista (17) poistetaan lausunnosta, sillä se on sisällöltään sama kuin kappale kahdeksantoista (18).

Kappale kahdeksantoista (18) ensimmäinen virke poistetaan ja korvataan seuraavalla:
"Ensisijaisesti teknologisilla ratkaisuilla ei tulisi pyrkiä henkilöstömitoituksen alentamiseen. Jos mitoituksesta poikkeaminen kuitenkin mahdollistetaan, on kannatettavaa säätää maksimirajasta."

Kannattaja: Elisa Gebhard

Vastaehdotus:
Mia Haglund: Kappale kaksikymmentä (20) korvataan seuraavalla:
"Tavoitteena tulee olla teknologian hyödyntäminen, sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Esitetyn maksimirajan arvioimiseksi ei vielä toistaiseksi ole riittävää tietopohjaa, mutta on huomioitava, että esimerkiksi THL:n selvityksessä teknologisten ratkaisujen hyödyntämiselle arvioitiin potentiaalinen 0,03:n vaikutus henkilöstömitoitukseen. Maksimirajaa on tärkeää arvioida uusiksi tietopohjan lisääntyessä."

Kannattaja: Elisa Gebhard

Vastaehdotus:
Mia Haglund: Kappale kaksikymmentäyksi (21) korvataan seuraavalla: "Helsingin kaupunki pitää tärkeänä, että henkilöstömitoituksella on pohjataso, jota ei voida alittaa myöskään teknologisten ratkaisujen perusteella. On huomioitava, että nykyinen 0,6:n mitoitus on jo aiempaa heikompi, millä voi olla vaikutusta hoidon laatuun ja henkilöstön jaksamiseen."

Kannattaja: Elisa Gebhard

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan
EI-ehdotus: Mia Haglundin vastaehdotusten 1 - 4 mukaisesti muutettuna

Jaa-äänet: 5
Otto Meri, Marcus Rantala, Sari Sarkomaa, Daniel Sazonov, Maarit Vierunen

Ei-äänet: 10
Paavo Arhinmäki, Elisa Gebhard, Mia Haglund, Ville Jalovaara, Tuuli Kousa, Johanna Laisaari, Silvia Modig, Suvi Pulkkinen, Niilo Toivonen, Reetta Vanhanen

Kaupunginhallitus hyväksyi Mia Haglundin vastaehdotukset äänin 10 - 5.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Liitteet

1 Lausuntopyyntö 25.4.2025
2 Lausuntopyyntö 25.4.2025, liite, luonnos hallituksen esitys

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote	Otteen liitteet
Sosiaali- ja terveysministeriö	Esitysteksti Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täy-

täntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus antaa sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon:

Yleistä

Esitys voidaan yleisesti ottaen pitää kannatettavana. Teknologisten ratkaisujen hyödyntämismahdollisuuksien lisääminen on yleisesti kannatettavaa, asiakasnäkökulma, hoidon laatu ja perusoikeudet huomioiden. Henkilöstömitoitusta tulisi tarkastella yksikön tasolla ja joustavammin määriteltynä. Sosiaalihuollon uusien teknologioiden investointien osalta pelkkä säätely ei riitä, vaan tarvitaan ennakoitavaa, riittävää ja pitkäjänteistä valtion rahoitusta, jotta uusille investoinneille on riittävät kannustimet.

Pidättekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Helsingin kaupunki pitää esitettyä sosiaalihuoltolain 47 §:ää kannatettavana. Teknologian hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa voi oikein toteutettuna vahvistaa asiakkaiden turvallisuutta ja toimintakykyä sekä tukea henkilöstön työtä. Teknologia voi olla avuksi myös asiakkaiden itsenäisyyden, osallisuuden ja toimijuuden tukemisessa.

Samalla teknologian käyttö vaikuttaa suoraan asiakkaiden arkeen, yksityisyyteen ja palvelun laatuun. Tästä syystä sen sääntelylle on oltava selkeät perustuslailliset ja eettiset rajat, jotka turvaavat sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudet ja aseman yhteiskunnan jäseninä – ei vain sosiaalihuollon kohteina. On kannatettavaa, että teknologisten ratkaisujen käytöstä sosiaalihuollon palveluissa säädetään laissa. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetty uusi sosiaalihuoltolain 47 § luo perusrakenteen teknologian vastuulliselle käytölle.

Ehdotetun pykälän ensimmäistä momenttia olisi kuitenkin syytä tarkentaa siten, että siinä selvemmin todettaisiin hyvinvointialueen velvollisuus ottaa teknologista ratkaisua käytettäessä huomioon, mitä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 8 ja 9 §:ssä.

Lisäksi on yleisesti huomioitava, että teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arvioiminen asiakkaan yksilöllisessä tilanteessa edellyttää, että työntekijät tuntevat teknologisten palveluratkaisujen toiminnan ja ominaisuudet. Pykälän mukaisen arvioinnin toteuttaminen edellyttää toisin sanoen laajaa kouluttamista ja perehdyttämistä sekä jatkuvaa osaami-

sen päivittämistä uudella tavalla. Myös sen arvioiminen, onko asiakkaalla tosiasiallisia valmiuksia ottaa esim. kotiin tuotavan palvelun osana toimivia teknologisia välineitä ja/tai ohjelmistoja käyttöön, edellyttää työntekijöiltä uutta osaamista. Osaamisen varmistaminen edellyttää sekä aikaa, investointia kouluttamiseen, että omavalvontaa.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Helsingin kaupunki pitää ehdotettua sosiaalihuoltolain 48 §:ää lähtökohtaisesti kannatettavana. Nykyistä oikeustilaa tulisi selventää säätämällä sosiaalihuollon toimintayksikössä toteutettavasta teknisestä valvonnasta laissa. Ehdotettu sääntely on tarpeen, jotta kameravalvonta tai liiketunnistimet eivät vaaranna yksityisyyttä tai luottamusta palveluihin, ja jotta asiakkaiden oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Yhteisissä tiloissa toteutettava tekninen valvonta voi olla välttämätöntä, mutta sen tulee olla selkeästi rajattua, asiakkaiden ja muiden yhteisissä tiloissa liikkuvien tiedossa, ja perusteltua asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksessa on korostettu tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä teknistä valvontaa toteutettaessa. Teknistä valvontaa toteuttavan tahon tulee kyetä osoittamaan, että valvottavan kohteen kohdalla arvio on toteutettu ja edellytysten katsotaan täyttyvän. Ehdotettuun pykälään sisältyviä edellytyksiä olisi syytä vielä tarkentaa, jotta säännöksen käytännön soveltaminen ja teknisen valvonnan edellytysten arviointi helpottuisi.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Ehdotus on kannatettava. Kaikki asiakkaat eivät välttämättä kykene antamaan suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Myös haavoittuvassa asemassa olevilla asiakkailla tulee olla yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Esimerkiksi iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista suuri osa ei välttämättä pysty muistisairauden vuoksi antamaan suostumusta. Juuri heidän kohdallaan teknologian käyttö on usein perusteltua ja asiakkaan edun mukaista.

Teknologisia ratkaisuja voi olla hyvin monenlaisia, jolloin myös niiden vaikutukset asiakkaan yksityiselämän suojaan voivat vaihdella. Teknologisten ratkaisujen käytössä tulee huolehtia riittävästi myös asiakkaan oikeusturvan toteutumisesta. Asiakkaiden oikeusturvaan liittyviä näkö-

kohtia ei ole riittävästi käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa. Hallituksen esitysluonnoksessa tulisi ottaa tarkemmin kantaa mm. siihen, miten teknologisten ratkaisujen käyttäminen asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa huomioidaan palvelua koskevaa päätöstä tehtäessä.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Ehdotus on kannatettava. Tarkempia näkökohtia ehdotukseen on tuotu esiin aikaisemmassa, sosiaalihuoltolakiin esitettyä uutta 48 §:ää koskevassa vastauksessa.

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen?

Yhteisissä tiloissa toteutettavassa teknisessä valvonnassa voi olla tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa lähtökohtaisesti kaikissa tilanteissa, joissa tavoitteena on asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Tallenteen avulla tulee olla mahdollista jälkeenpäin selvittää, mitä yksikössä on tapahtunut esimerkiksi vaaratilanteiden, omaisuusvahinkojen tai väkivallan osalta. Tallentava kameravalvonta mahdollistaa myös sen, ettei henkilöstön tarvitse seurata videokuvaa reaaliaikaisesti, vaan työntekijät voivat keskittyä hoiva- ja hoitotyöhön.

Sääntelyssä tulee määritellä riittävän tarkasti ne yhteiset tilat, joissa teknistä valvontaa voi tapahtua, ja edellytykset, joiden täyttyessä tekninen valvonta on mahdollista. Kameravalvonnan käytön on perustuttava aina tapauskohtaiseen arvioon ja dokumentoituun perusteluun, jossa otetaan yhdenvertaisesti huomioon yksityisyyden suoja, itsemääräämisoikeus ja muut perus- ja ihmisoikeudet – riippumatta asiakkaan diagnoosista, toimintakyvystä tai iästä.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Ehdotus on kannatettava. Arviointivelvollisuuden ottaminen lakiin edistää välillisesti teknologisten innovaatioiden tuomista palvelukentälle.

Pidättekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?

Ehdotettu momentti asiakasmaksulain 10 e §:ään on kannatettava. Turva-auttamispalvelun asiakasmaksun pitäminen erillisenä kotihoidon palvelutuntiperusteisesta maksun määräytymisestä olisi asiakasmak-

sun määrittämisen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin kannalta selkeää.

Pidättekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

Ehdotettu maksimiraja on kannatettava. On tärkeää tunnustaa, että osa teknologioista – kuten automaattinen lääkeannosjakelu ja yöaikainen valvontateknologia (rannekkeet, älymatot) – voi tukea henkilöstön työtä, mutta niiden todellinen vaikutus henkilöstömitoitukseen on rajallinen ja kontekstiin sidottu.

Ehdotettu maksimiraja on kannatettava. On tärkeää tunnustaa, että osa teknologioista – kuten automaattinen lääkeannosjakelu ja yöaikainen valvontateknologia (rannekkeet, älymatot) – voi tukea henkilöstön työtä, mutta niiden todellinen vaikutus henkilöstömitoitukseen on rajallinen ja kontekstiin sidottu. THL:n työpaperin 10/2025 mukaan koneellisella lääkkeiden annosjakelulla voidaan korvata noin 0,01 työntekijää asiakasta kohden ja yövalvontateknologialla noin 0,02, yhteensä enintään 0,03 työntekijää asiakasta kohden. Esityksessä on ehdotettu hieman suurempaa 0,04 työntekijän kevennystä. Teknologia vaatii henkilöstöltä jatkuvaa osaamista, valvontaa ja huolenpitoa. Mitoitukseen vaikuttavan teknologian hyöty tulee arvioida yksikkökohtaisesti ja tarkasti dokumentoiden.

Maksimirajan asettaminen on tärkeää myös sen varmistamiseksi, etteivät palveluntuottajat vähentäisi henkilöstöresurssia teknologisia ratkaisuja hyödyntäen ottamatta huomioon laissa säädettyä velvoitetta arvioida mitoitusta suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Henkilöstön korvaamista teknologisilla ratkaisuilla tulee säännellä riittävän tiukasti, jotta voidaan välttää asiakasturvallisuusriski.

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäidenympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Tavoitteena tulee olla teknologian maksimaalinen hyödyntäminen, sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Lainsäädännön määrittelemää rajaa tulisi tulevaisuudessa arvioida uudelleen ja tarvittaessa tarkistaa mahdollistavammaksi.

Pidättekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Helsingin kaupunki ei pidä ehdotusta kannatettavana. 0.6 mitoitusvaatimusta tulisi tarkastella koko yksikön tasolla (esim. seniorikes-

kus/palvelutalo). Tällöin vaihtelua voi olla yksikön sisällä asiakastarpeiden mukaisesti ja toisaalta yöaikaiseen mitoitukseen voisi saada parempaa joustavuutta. Nykyinen yöaikaisen henkilöstön mitoitus on liian rajoittava ja hukkaa resurssia riippuen yksikön koosta ja olosuhteista. Vähimmäishenkilöstömitoituksen määritteleminen joustavammin lisäisi mahdollisuuksia jakaa resursseja aidommin asiakkaiden palvelutarpeen mukaan ja siirtää niitä sinne missä niitä eniten tarvitaan.

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Teknologiaa voidaan käyttää yöaikaisen valvonnan lisäksi myös päiväaikaan. Tärkeää on huomioida, että teknologia ei saa heikentää hoidon laatua tai iäkkään henkilön kokemusta turvallisuudesta, osallisuudesta ja inhimillisestä kohtaamisesta. Teknologiset ratkaisut soveltuvat erityisesti toistuvien, rutiininomaisten ja seurattavissa olevien tehtävien tueksi, mutta ne eivät voi korvata vuorovaikutteista ja tilannesidonnaista hoivaa.

Esimerkiksi ravitsemuksen ja nesteiden seurannassa älykkäät ruokailu- ja juomaseurantajärjestelmät (esim. IoT-pohjaiset aluset tai RFID-mukit) voivat auttaa varmistamaan, että asukas saa tarvitsemansa ravinnon ja nesteen, ilman että hoitajan tarvitsee olla jatkuvasti läsnä.

Hygienian hoidossa älykkäät WC- ja pesujärjestelmät voivat osittain tukea asukkaan itsenäisyyttä ja vähentää henkilöstön fyysistä kuormitusta ja ajankäyttöä.

Siirtymisten avustamisessa henkilönostimien ja siirtymistä tukevien robottien käyttö (esim. mobiilit nostolaitteet) voi vähentää kahden hoitajan tarvetta tietyissä siirroissa.

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Esitys ei kannusta riittävästi investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa. Helsingin kaupungilla on laaja ja pitkäaikainen osaaminen ja kokemus teknologian hyödyntämisestä iäkkäiden palveluissa, kuten turvapuhelinratkaisuissa, etäpalveluissa ja lääkehoidon automaatiossa. Teknologian käyttöönotto ei ole kertaluonteinen toimi, vaan jatkuvaa kehittämistä, kouluttamista ja ylläpitoa vaativa kokonaisuus. Käyttöönottoon sisältyy laite- ja ohjelmistohankintojen lisäksi järjestelmäintegraatioita, henkilöstön koulutusta, asiakastukea sekä tietoturvan ja toimivuuden varmistamista. Näistä syntyy hyvinvointialueille merkittäviä investointi- ja toimintakustannuksia. Ilman riittävää, enna-

koitavaa ja pitkäjänteistä valtionrahoitusta teknologian hyödyntäminen ei toteudu yhdenvertaisesti koko maassa.

Pelkkä sääntely ei riitä, mikäli rahoitus ei ole riittävää. Tällöin on vaarana on, että hyvätkin lakiesitykset jäävät toimeenpanoltaan vajaiksi. Lain vaikuttavuus ja tavoitteiden toteutuminen edellyttävät, että alueille varataan realistiset ja kohdennetut resurssit teknologisten ratkaisujen käyttöönottoon, ylläpitoon ja kehittämiseen. Esityksessä tulisi huomioida myös alueille aiheutuvat investointi- ja muutoskustannukset.

Muut asiaan liittyvät näkökohdat ehdotuksen vaikutuksista

Teknologia on väline, ei tavoite. Sääntelyn, palvelurakenteen ja rahoituksen tulee tukea erityisesti heikossa asemassa olevien asiakkaiden oikeuksia, turvallisuutta ja inhimillistä kohtaamista. Jos teknologiaa käytetään säästökeinona tai hoivan korvikkeena, se menettää yhteytensä siihen, mikä tekee sosiaalihuollosta eettisesti hyväksyttävää. Vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain muutoksia tulee arvioida ensisijaisesti asiakkaan näkökulmasta – ei teknologian potentiaalin tai taloudellisen vaikuttavuuden ehdoilla. Hyvin toteutettu, perusoikeuksia kunnioittava teknologia voi tukea huolenpitoa, mutta väärin toteutettuna se voi lisätä eriarvoisuutta ja kaventaa asiakkaan oikeuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee ohjeistaa hyvinvointialueita niin, että laite- ja ohjelmistohankinnat, integraatiot, henkilöstön koulutus, ylläpito ja tietoturva voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittely ja siihen liittyvä sääntelykokonaisuus on otettava huomioon erityisesti teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan sääntelyn kohdalla. Sekä ehdotetuissa sosiaalihuoltolain 47 ja 48 §:ssä säädettäisiin asiakastietolain soveltamisesta kyseisessä toiminnassa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Asiakastietolain soveltaminen teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan yhteydessä voisi kuitenkin vaatia tarkempaa selvittämistä. Miten esimerkiksi käyttöoikeuksia koskevaa asiakastietolain 9 §:ää tulee soveltaa teknologisten ratkaisujen ja valvonnan yhteydessä käytetyissä järjestelmissä? Onko nämä järjestelmät tulkittava asiakastietolain mukaisiksi tietojärjestelmiksi ja sovelletaanko niihin kyseisiä järjestelmiä koskevaa sääntelyä? Tuleeko järjestelmät sertifioida (A/B) vai ovatko ne luokittelemattomia järjestelmiä?

Esitysluonnoksessa voisi olla myös hyvä arvioida, syntyykö ehdotettujen sosiaalihuoltolain säännösten mukaisessa toiminnassa uutta asiakastietoaineistoa, jonka säilytysaikaan tulee lainsäädännössä ottaa kantaa. Sosiaalihuoltolain ja asiakastietolain välistä suhdetta on käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa nyt vain hyvin yleisluontoisesti.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyvän siirtymäsäännöksen mukaan palveluntuottajan olisi mahdollista tehdä teknologian käyttöön liittyvät henkilöstömitoitusta koskevat muutokset vuoden kuluessa lain voimaantulosta ilmoittamalla muutokset valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin. Tämä aikajänne on lyhyt ja voi aiheuttaa riskin liian hätiköidyistä ja valmistelemattomista ratkaisuista palvelutuotannossa kustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Muutosten kuluttoman ilmoittamisen aikajännettä olisi syytä tarkistaa ottaen huomioon myös valvovan viranomaisen resurssit päivittää ajantasaiset tiedot Soteri-järjestelmään.

Esittelijän perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää 6.6.2025 mennessä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (vanhuspalvelulaki) ja asiakasmaksulain muuttamisesta. Lisäaikaa lausunnon antamiselle on myönnetty 10.6.2025 asti. Lausuntopyyntö on liitteenä 1 ja luonnos hallituksen esitykseksi liitteenä 2.

Asiasta on saatu sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan lausunto. Esitys on lausunnon mukainen.

Hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan, ellei toisin ole säädetty tai määrätty, kaupungin puhevaltaa käyttää ja kaupungin esitykset ja lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus. Asian periaatteellisen ja taloudellisen merkityksen ollessa vähäinen, kaupungin esitykset tai lausunnot antaa se kaupungin viranomainen, jonka tehtäviin asia kuuluu.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Liitteet

1 Lausuntopyyntö 25.4.2025
2 Lausuntopyyntö 25.4.2025, liite, luonnos hallituksen esitys

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote	Otteen liitteet
Sosiaali- ja terveysministeriö	Esitysteksti Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 26.05.2025 § 372

HEL 2025-007072 T 03 00 00

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

26.05.2025 Pöydälle

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle kahdeksi viikoksi Titta Hiltusen ehdotuksesta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala 15.5.2025

HEL 2025-007072 T 03 00 00

Pidättekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää esitettyä sosiaalihuoltolain 47 §:ää kannatettavana. Teknologian hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa voi oikein toteutettuna vahvistaa asiakkaiden turvallisuutta ja toimintakykyä sekä tukea henkilöstön työtä. Teknologia voi olla avuksi myös asiakkaiden itsenäisyyden, osallisuuden ja toimijuuden tukemisessa.

Samalla teknologian käyttö vaikuttaa suoraan asiakkaiden arkeen, yksityisyyteen ja palvelun laatuun. Tästä syystä sen sääntelylle on oltava

selkeät perustuslailliset ja eettiset rajat, jotka turvaavat sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudet ja aseman yhteiskunnan jäseninä – ei vain sosiaalihuollon kohteina. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käytöstä sosiaalihuollon palveluissa säädetään laissa. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetty uusi sosiaalihuoltolain 47 § luo perusrakenteen teknologian vastuulliselle käytölle.

Ehdotetun pykälän ensimmäistä momenttia olisi kuitenkin syytä tarkentaa siten, että siinä selvemmin todettaisiin hyvinvointialueen velvollisuus ottaa teknologista ratkaisua käytettäessä huomioon, mitä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 8 ja 9 §:ssä.

Lisäksi on yleisesti huomioitava, että teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arvioiminen asiakkaan yksilöllisessä tilanteessa edellyttää, että työntekijät tuntevat teknologisten palveluratkaisujen toiminnan ja ominaisuudet. Pykälän mukaisen arvioinnin toteuttaminen edellyttää toisin sanoen laajaa kouluttamista ja perehdyttämistä sekä jatkuvaa osaamisen päivittämistä uudella tavalla. Myös sen arvioiminen, onko asiakkaalla tosiasiallisia valmiuksia ottaa esim. kotiin tuotavan palvelun osana toimivia teknologisia välineitä ja/tai ohjelmistoja käyttöön, edellyttää työntekijöiltä uutta osaamista. Osaamisen varmistaminen edellyttää sekä aikaa, investointia kouluttamiseen, että omavalvontaa.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotettua sosiaalihuoltolain 48 §:ää lähtökohtaisesti kannatettavana. Nykyistä oikeustilaa tulisi selventää säätämällä sosiaalihuollon toimintayksikössä toteutettavasta teknisestä valvonnasta laissa. Ehdotettu sääntely on tarpeen, jotta kameravalvonta tai liiketunnistimet eivät vaaranna yksityisyyttä tai luottamusta palveluihin, ja jotta asiakkaiden oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Yhteisissä tiloissa toteutettava tekninen valvonta voi olla välttämätöntä, mutta sen tulee olla selkeästi rajattua, asiakkaiden ja muiden yhteisissä tiloissa liikkuvien tiedossa, ja perusteltua asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksessa on korostettu tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä teknistä valvontaa toteutettaessa. Teknistä valvontaa toteuttavan tahon tulee kyetä osoittamaan, että valvottavan kohteen kohdalla arvio on toteutettu ja edellytysten katsotaan täyttyvän. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala katsoo, että ehdotettuun pykälään sisältyviä edellytyksiä olisi syytä vielä tarkentaa, jotta säännöksen käytännön soveltaminen ja teknisen valvonnan edellytysten arviointi helpottuisi.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kannattaa tätä ehdotusta. Kaikki asiakkaat eivät välttämättä kykene antamaan suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Myös haavoittuvassa asemassa olevilla asiakkailla tulee olla yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Esimerkiksi iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista suuri osa ei välttämättä pysty muistisairauden vuoksi antamaan suostumusta. Juuri heidän kohdallaan teknologian käyttö on usein perusteltua ja asiakkaan edun mukaista.

Teknologisia ratkaisuja voi olla hyvin monenlaisia, jolloin myös niiden vaikutukset asiakkaan yksityiselämän suojaan voivat vaihdella. Teknologisten ratkaisujen käytössä tulee huolehtia riittävästi myös asiakkaan oikeusturvan toteutumisesta. Asiakkaiden oikeusturvaan liittyviä näkökohtia ei ole riittävästi käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa. Hallituksen esitysluonnoksessa tulisi ottaa tarkemmin kantaa mm. siihen, miten teknologisten ratkaisujen käyttäminen asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa huomioidaan palvelua koskevaa päätöstä tehtäessä.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää tätä kannatettavana. Tarkempia näkökohtia ehdotukseen on tuotu esiin aikaisemmassa, sosiaalihuoltolakiin esitettyä uutta 48 §:ää koskevassa vastauksessa.

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan yhteisissä tiloissa toteutettavassa teknisessä valvonnassa voi olla tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa lähtökohtaisesti kaikissa tilanteissa, joissa tavoitteena on asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Tallenteen avulla tulee olla mahdollista jälkeenpäin selvittää, mitä yksikössä on tapahtunut esimerkiksi vaaratilanteiden, omaisuusvahinkojen tai väkivallan osalta. Tallentava kameravalvonta mahdollistaa myös sen, ettei henkilöstön tarvitse seurata videokuvaa reaaliaikaisesti, vaan työntekijät voivat keskittyä hoiva- ja hoitotyöhön.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kuitenkin korostaa, että sääntelyssä tulee määritellä riittävän tarkasti ne yhteiset tilat, joissa teknistä valvontaa voi tapahtua, ja edellytykset, joiden täyttyessä tekninen val-

vonta on mahdollista. Kameravalvonnan käytön on perustuttava aina tapauskohtaiseen arvioon ja dokumentoituun perusteluun, jossa otetaan yhdenvertaisesti huomioon yksityisyyden suoja, itsemääräämisoikeus ja muut perus- ja ihmisoikeudet – riippumatta asiakkaan diagnoosista, toimintakyvystä tai iästä.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotusta kannatettavana. Arviointivelvollisuuden ottaminen lakiin edistää välillisesti teknologisten innovaatioiden tuomista palvelukentälle.

Pidättekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotettua momenttia asiakasmaksulain 10 e §:ään kannatettavana. Turva-auttamispalvelun asiakasmaksun pitäminen erillisenä kotihoidon palvelutuntiperusteisesta maksun määräytymisestä olisi asiakasmaksun määrittämisen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin kannalta selkeää.

Pidättekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää maksimirajan asettamista kannatettavana. On tärkeää tunnustaa, että osa teknologioista – kuten automaattinen lääkeannosjakelu ja yöaikainen valvontateknologia (rannekkeet, älymatot) – voi tukea henkilöstön työtä, mutta niiden todellinen vaikutus henkilöstömitoitukseen on rajallinen ja kontekstiin sidottu. THL:n työpaperin 10/2025 mukaan koneellisella lääkkeiden annosjakelulla voidaan korvata noin 0,01 työntekijää asiakasta kohden ja yövalvontateknologialla noin 0,02, yhteensä enintään 0,03 työntekijää asiakasta kohden. Esityksessä on ehdotettu hieman suurempaa 0,04 työntekijän kevennystä. Teknologia vaatii henkilöstöltä jatkuvaa osaamista, valvontaa ja huolenpitoa. Mitoitukseen vaikuttavan teknologian hyöty tulee arvioida yksikkökohtaisesti ja tarkasti dokumentoiden.

Maksimirajan asettaminen on tärkeää myös sen varmistamiseksi, etteivät palveluntuottajat vähentäisi henkilöstöresurssia teknologisia ratkaisuja hyödyntäen ottamatta huomioon laissa säädettyä velvoitetta arvioida mitoitusta suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Henkilöstön korvaamista teknologisilla ratkaisuilla tulee säännellä riittävän tiukasti, jotta voidaan välttää asiakasturvallisuusriski.

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäidenympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotettua maksimirajaa kannatettavana. Tavoitteena tulee olla teknologian maksimaalinen hyödyntäminen, sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Lainsäädännön määrittelemää rajaa tulisi tulevaisuudessa arvioida uudelleen ja tarvittaessa tarkistaa mahdollistavammaksi.

Pidättekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ei pidä ehdotusta kannatettavana. 0.6 mitoitusvaatimusta tulisi tarkastella koko yksikön tasolla (esim. seniorikeskus/palvelutalo). Tällöin vaihtelua voi olla yksikön sisällä asiakastarpeiden mukaisesti ja toisaalta yöaikaiseen mitoitukseen voisi saada parempaa joustavuutta. Nykyinen yöaikaisen henkilöstön mitoitus on liian rajoittava ja hukkaa resurssia riippuen yksikön koosta ja olosuhteista. Vähimmäishenkilöstömitoituksen määritteleminen joustavammin lisäisi mahdollisuuksia jakaa resursseja aidommin asiakkaiden palvelutarpeen mukaan ja siirtää niitä sinne missä niitä eniten tarvitaan.

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Teknologiaa voidaan käyttää yöaikaisen valvonnan lisäksi myös päiväaikaan. Tärkeää on huomioida, että teknologia ei saa heikentää hoidon laatua tai iäkkään henkilön kokemusta turvallisuudesta, osallisuudesta ja inhimillisestä kohtaamisesta. Teknologiset ratkaisut soveltuvat erityisesti toistuvien, rutiininomaisten ja seurattavissa olevien tehtävien tueksi, mutta ne eivät voi korvata vuorovaikutteista ja tilannesidonnaista hoivaa.

Esimerkiksi ravitsemuksen ja nesteiden seurannassa älykkäät ruokailu- ja juomaseurantajärjestelmät (esim. IoT-pohjaiset aluset tai RFID-mukit) voivat auttaa varmistamaan, että asukas saa tarvitsemansa ravinnon ja nesteen, ilman että hoitajan tarvitsee olla jatkuvasti läsnä.

Hygienian hoidossa älykkäät WC- ja pesujärjestelmät voivat osittain tukea asukkaan itsenäisyyttä ja vähentää henkilöstön fyysistä kuormitusta ja ajankäyttöä.

Siirtymisten avustamisessa henkilönostimien ja siirtymistä tukevien robottien käyttö (esim. mobiilit nostolaitteet) voi vähentää kahden hoitajan tarvetta tietyissä siirroissa.

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan esitys ei kannusta riittävästi investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa. Helsingin kaupungilla on laaja ja pitkäaikainen osaaminen ja kokemus teknologian hyödyntämisestä iäkkäiden palveluissa, kuten turvapuhelinratkaisuissa, etäpalveluissa ja lääkehoidon automaatiossa. Käytännössä on osoittautunut, että teknologian käyttöönotto ei ole kertaluonteinen toimi, vaan jatkuvaa kehittämistä, kouluttamista ja ylläpitoa vaativa kokonaisuus. Käyttöönottoon sisältyy laite- ja ohjelmistohankintojen lisäksi järjestelmäintegraatioita, henkilöstön koulutusta, asiakastukea sekä tietoturvan ja toimivuuden varmistamista. Näistä syntyy hyvinvointialueille merkittäviä investointi- ja toimintakustannuksia. Ilman riittävää, ennakoitavaa ja pitkäjänteistä valtionrahoitusta teknologian hyödyntäminen ei toteudu yhdenvertaisesti koko maassa.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkökulmasta on perusteltua todeta, että pelkkä sääntely ei siis riitä. Mikäli rahoitus ei ole riittävää, vaarana on, että hyvätkin lakiesitykset jäävät toimeenpanoltaan vajaiksi. Lain vaikuttavuus ja tavoitteiden toteutuminen edellyttävät, että alueille varataan realistiset ja kohdennetut resurssit teknologisten ratkaisujen käyttöönottoon, ylläpitoon ja kehittämiseen. Esityksessä tulisi huomioida myös alueille aiheutuvat investointi- ja muutoskustannukset.

Muut asiaan liittyvät näkökohdat ehdotuksen vaikutuksista

Teknologia on väline, ei tavoite. Sääntelyn, palvelurakenteen ja rahoituksen tulee tukea erityisesti heikossa asemassa olevien asiakkaiden oikeuksia, turvallisuutta ja inhimillistä kohtaamista. Jos teknologiaa käytetään säästökeinona tai hoivan korvikkeena, se menettää yhteytensä siihen, mikä tekee sosiaalihuollosta eettisesti hyväksyttävää. Vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain muutoksia tulee arvioida ensisijaisesti asiakkaan näkökulmasta – ei teknologian potentiaalin tai taloudellisen vaikuttavuuden ehdoilla. Hyvin toteutettu, perusoikeuksia kunnioittava teknologia voi tukea huolenpitoa, mutta väärin toteutettuna se voi lisätä eriarvoisuutta ja kaventaa asiakkaan oikeuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee ohjeistaa hyvinvointialueita niin, että laite- ja ohjelmistohankinnat, integraatiot, henkilöstön koulutus, ylläpito ja tietoturva voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittely ja siihen liittyvä sääntelykokonaisuus on otettava huomioon erityisesti teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan sääntelyn kohdalla. Sekä ehdotetuissa sosiaalihuoltolain 47 ja 48 §:ssä säädettäisiin asiakastietolain soveltamisesta kyseisessä toiminnassa tapahtu-

vaan henkilötietojen käsittelyyn. Asiakastietolain soveltaminen teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan yhteydessä voisi kuitenkin vaatia tarkempaa selvittämistä. Miten esimerkiksi käyttöoikeuksia koskevaa asiakastietolain 9 §:ää tulee soveltaa teknologisten ratkaisujen ja valvonnan yhteydessä käytetyissä järjestelmissä? Onko nämä järjestelmät tulkittava asiakastietolain mukaisiksi tietojärjestelmiksi ja sovelletaanko niihin kyseisiä järjestelmiä koskevaa sääntelyä? Tuleeko järjestelmät sertifioida (A/B) vai ovatko ne luokittelemattomia järjestelmiä? Esitysluonnoksessa voisi olla myös hyvä arvioida, syntyykö ehdotettujen sosiaalihuoltolain säännösten mukaisessa toiminnassa uutta asiakastietoaineistoa, jonka säilytysaikaan tulee lainsäädännössä ottaa kantaa. Sosiaalihuoltolain ja asiakastietolain välistä suhdetta on käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa nyt vain hyvin yleisluontoisesti.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyvän siirtymäsäännöksen mukaan palveluntuottajan olisi mahdollista tehdä teknologian käyttöön liittyvät henkilöstömitoitusta koskevat muutokset vuoden kuluessa lain voimaantulosta ilmoittamalla muutokset valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin. Tämä aikajänne on lyhyt ja voi aiheuttaa riskin liian hätiköidyistä ja valmistelemattomista ratkaisuista palvelutuotannossa kustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Muutosten kuluttoman ilmoittamisen aikajännettä olisi syytä tarkistaa ottaen huomioon myös valvovan viranomaisen resurssit päivittää ajantasaiset tiedot Soteri-järjestelmään.

Lisätiedot

Oona Aalio, juristi, puhelin: 09 310 76862
oona.aalio(a)hel.fi